

Як нацистська програма «Лебенсборн» зацепила життєві долі неповнолітніх українців?

Лebensborn – у перекладі українською «життєве джерело» – це створена 12 грудня 1935 р. за ініціативи Г. Гімлера спілка, яка у своїх програмах і конкретній діяльності, базуючись на расовій ідеології, теоріях філогенезу та свгеніки, покликана була проводити в життя ідеї пангерманізму на основі усебічного поповнення біологічного потенціалу та зміцнення сил нації, очищеної від «шкідливих», «брудних» домішок. Поява такої спілки й відповідної програми була своєрідною відповіддю на демографічну кризу, що вразила Німеччину в першій половині 1930-х рр. Спочатку ця особлива структура перебувала в складі Головного управління раси й поселень, а в 1938 р. була реорганізована в управління L особистого штабу райхсфюрера СС. А її центральний апарат складався з 9 відділів. Очільниками Лебенсборну стали оберфюрер СС Г. Ебнер і штандартенфюрер СС М. Зольман.

Цей далекосяжний проєкт був спрямований насамперед на поповнення титульних людських ресурсів Райху через заохочення дітонародження в «стерильному» расовому середовищі (в тому числі й поза шлюбом), селекцію партнерів, відкриття будинків матері й дитини, спеціальних дитячих таборів тощо. Одним із головних напрямків реалізації цієї програми було виявлення на окупованих територіях морфологічно адекватних «арійському» типу дітей із наступним вивезенням їх до Німеччини на перевиховання. Теоретично таких дітей мали відбирати лише із числа «фольксдойче», проте насправді в їхньому числі було й чимало юних українців, котрі мали зовнішню схожість з представниками «арійської раси».

Характеризуючи ці заходи нацистів, італійський журналіст Ф. Руссо писав таке: «У вкрадених у різних народів дітей нордичного типу вимірювали лоб, ніс, досліджували волосся, ходу, кров, замальовували профіль... Усіх, кого відбирали з оцінкою «расово придатний», направляли в притулки «Lebensborn»... Для слов'янських дітей там проводилася процедура «наречення іменем»: зазвичай дитину називали на давньогерманський манер: Зіфрід, Гурдун, Етельвольф тощо. «Новонародженого» брав на руки офіцер СС і підносив до вівтаря зі смолоскипом, свастикою й портретом А. Гітлера. Цих неповнолітніх начебто розчиняли в «стерильному» націонал-соціалістичному середовищі: їх змушували забути свою Батьківщину, батьків, рідну мову, виховували на німецьких традиціях і в дусі відданості Райху й фюреру.

Незважаючи на те, що ця антигуманна програма нацистів повністю зреалізована не була, все ж сотні українських дітей були відібрані у їхніх батьків і, по суті, назавжди втратили своє родове коріння, стали об'єктами денационалізації й онімечування й готувалися на роль яничарів новітньої доби. На думку професора Я. Вільчура, із загального числа дітей, які були вигнані до Райху з метою їхньої асиміляції, на батьківщину повернулося не більше 40%.

Бібліографія

Литвинов В. «Коричневое ожерелье»: документальное повествование о жертвах нацистских преследований – граждан бывшего СССР: в 3 кн. Кн. 1. Киев, 1996. 456 с.

Голиш Г. М. У вирі війни. Становище неповнолітніх громадян України в 1941-1945 рр.: монографія. Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2005. 323 с.

Григорій ГОЛИШ, Лариса ЛИСИЦЯ